

Σκουπίδια, σκουπίδια... σκουπίδια

Την ίδια εποχή που ένα πολύτιμο πλουτο-παραγωγικό αγαθό ξοδεύεται αλόγιστα, η κοινωνία μας παράγει τόνους άχρηστων σκουπιδιών, που δεν ξέρουμε τι θα τα κά-νουμε.

Οι πόλεις στην Ελλάδα είναι γεμάτες σκουπίδια, τόσο στους δρόμους όσο και στα πεζοδρόμια, όπου μαζεύονται για τη συλλογή τους. Η Αθήνα ήδη έχει σημαντι-κό πρόβλημα εξεύρευσης χωματερής, μια και η χωματερή του Σχιστού είναι πλέον κορεσμένη. Αλλά και άλλες μεγάλες πό-λεις της Ελλάδας παρουσιάζουν οξύτατα προβλήματα διάθεσης των σκουπιδιών.

Στο πρόβλημα των τοξικών αποβλήτων των βιομηχανιών η Ελλάδα έχει αναβάλει επί χρόνια την εγκατάσταση και λειτουργία τουλάχιστον δύο ειδικών χωματερών, που θα διαχειρίζονταν τα απόβλητα βιο-μηχανικών εγκαταστάσεων. Έτσι όλα αυ-τά τα τοξικά απόβλητα καταλήγουν ν' ανα-μιγνύονται με τα αστικά σκουπίδια ή να πετιούνται εδώ κι εκεί (ή να θάβονται κρυ-φά σε λατομεία όπως το κλοφέν). Τα από-βλητα επιμεταλλωτηρίων και βυρσοδε-ψειών δεν γίνονται δεκτά από χρόνια στις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού της Μεταμόρφωσης, και φυσικά πετιούν-ται στην αποχέτευση. Ποτάμια, λίμνες και θάλασσες, ιδιαίτερα κόλποι θαλασσών με πολλές βιομηχανικές εγκαταστάσεις, πα-ρουσιάζουν υψηλές συγκεντρώσεις τοξι-κών βαρέων μετάλλων.

Ένας άλλος τομέας που παράγει πολλά σκουπίδια και τοξικά απόβλητα είναι ο γεωργικός τομέας (γεωργία και κτηνοτρο-φία) και οι γεωργικές βιομηχανίες. Οι κτη-νοτροφικές μονάδες παράγουν τόνους το-ξικών αποβλήτων, ενώ τα φυτοφάρμακα και τα υπερβολικά λιπάσματα που χρησι-μοποιούν οι αγρότες μας πλένονται στα ποτάμια, τις λίμνες, τις θάλασσες και στο έδαφος, ρυπαίνοντας τα υπόγεια ύδατα. Οι γεωργικές βιομηχανίες επίσης παρά-

γουν λύματα που έχουν υψηλή τοξικότητα και υπολείμματα με μικροοργανισμούς.

Για όλα αυτά όμως τι γίνεται; Υπάρχουν σχέδια διαχείρισης όλων αυτών των σκου-πιδιών που έχουν κατακλύσει τα πεζο-δρόμια και τους δρόμους; Καμιά φορά στο παρελθόν, αλλά τώρα όλο και πιο συχνά όταν βλέπω τους νεοέλληνες να έχουν α-νοιχτό το λάστιχο και να πλένουν το αυτο-κίνητό τους με πλημμυρισμένα τα πεζο-δρόμια και τους γύρω δρόμους ενώ συγ-χρόνως τα σκουπίδια χύνονται από τους κάδους άτακτα στο πεζοδρόμιο, απελπίζο-μαι. Από τη μια μεριά, η αλόγιστη χρήση ε-νός αγαθού που δεν γνωρίζουμε την αξία

του, και από την άλλη, η παραγωγή σκου-πιδιών από την καταναλωτική μας μανία, που ρυπαίνουν και μολύνουν το φυσικό περιβάλλον.

Οι λύσεις, δυστυχώς, των προβλημάτων αυτών θα είναι επίπονες, ακριβές και με μακροχρόνιες επιπτώσεις στον τρόπο ζω-ής μας, αλλά ίσως μας κάνουν πιο ευαί-σθητους στην καταστροφή του περιβάλ-λοντος που καθένας από μας τόσο συνέ-βαλε στο παρελθόν.

A.B.

21/3/90

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ Επισημάνσεις για το σχεδιασμό παροχής υπηρεσιών στους χρήστες ουσιών εξάρτησης

ΤΟ ΘΕΜΑ των ουσιών εξάρτησης στην Ελλάδα έχει αντιμετωπιστεί όχι μόνο επιφανειακά, αλλά και με έλλειψη σοβα-ρότητας, επιστημονικής υποδομής (τόσο από κλινικής όσο και από ερευνητικής α-πόψews) και συγκεκριμένου σχεδιασμού για την αντιμετώπιση ενός κοινωνικού φαινομένου.

Η υπόθεση των ναρκωτικών έχει πάρει διαστάσεις κυρίως «συναίσθηματικές» γιατί η χρήση τους συνδέεται με άπειρα προβλήματα ιατρικού, ψυχολογικού, κοι-νωνικού και οικιακού περιεχομένου και, βέβαια, σε ορισμένες περιπτώσεις με το θάνατο του χρήστη. Επίσης, τα ναρκω-τικά έχουν γίνει αντικείμενο εκμετάλλευ-σης τόσο από τα μέσα μαζικής ενημέρω-σης, όσο και από τα πολιτικά κόμματα, ι-διαίτερα σε περιόδους προεκλογικής εκ-στρατείας. (Απ' ό,τι γνωρίζω, κανένα κόμ-μα δεν έχει εξηγήσει πώς ακριβώς θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα κυρίως από τη σκοπιά της επιστημονικής έρευνας και της θεραπευτικής παρέμβασης.) Στην παραπάνω εικόνα θα πρέπει να προστε-θεί και ο αδικαιολόγητος υπερενθουσια-σμός που εκδηλώνεται κάθε φορά που εμφανίζεται μια καινούργια προσπάθεια (κυρίως στο σχήμα κάποιας θεραπευτι-κής κοινότητας) όταν υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία/επιχειρήματα τα οποία να δι-καιολογούν τόσο το θεωρητικό μοντέλο

όσο και την εφαρμοσμένη θεραπευτική παρέμβαση που οι θεραπευτικές κοινό-τητες παρέχουν. Με βάση τα παραπάνω, τα οποία λόγω έλλειψης χώρου δεν μπο-ρώ να τα σχολιάσω αναλυτικότερα, θεω-ρώ ότι ο αγώνας κατά των ναρκωτικών θα παραμείνει αναποτελεσματικός, τα προ-βλήματα και ο θάνατος των χρηστών θα τροφοδοτούν τα «σαλόνια» των εφημε-ρίδων και τους προεκλογικούς λόγους των πολιτικών, θα αυξάνουν την άγνοια, το φόβο και την αγωνία του πολίτη και, τέλος, δεν θα προβληματίσουν τους υ-πεύθυνους για το σχεδιασμό υπηρεσιών στους χρήστες.

Σ' αυτό το άρθρο στοχεύω να επισημά-νω ορισμένα στοιχεία που αφορούν τα ναρκωτικά και τα οποία τα θεωρώ απα-ραίτητα στο σχεδιασμό προτάσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Τα στοιχεία αυτά θα παρατεθούν συνοπτικά στις παρακάτω ενότητες:

1. Ουσίες εξάρτησης
2. Χρήστης
3. Θεραπευτική παρέμβαση
4. Αξιολόγηση προτάσεων

1. Ουσίες εξάρτησης

Η χρήση του όρου «ναρκωτικά» έχει δημιουργήσει τη λανθασμένη αντίληψη ότι όλες οι ουσίες εξάρτησης είναι λίγ-πολύ ίδιες όσον αφορά τα προβλήματα που δημιουργούν, ότι από τη στιγμή που κάνει κάποιος χρήση μιας ουσίας (π.χ. χασίς) είναι αναπόφευκτο να προχωρήσει και σε άλλες ουσίες (π.χ. ηρωίνη), και ότι η αντιμετώπιση διαφόρων ουσιών εξάρτησης πρέπει να είναι ίδια. Θεωρώ ότι είναι χρέος των ειδικών/επιστημόνων να πληροφορήσουν και να ευαισθητοποιήσουν την κοινωνία ότι οι ουσίες που μπορούν να προκαλέσουν εξάρτηση διαφέρουν ουσιαστικά τόσο ως προς τις φαρμακολογικές ιδιότητες που έχουν όσο και ως προς τα προβλήματα που απορρέουν από τη χρήση τους (η δράση μιας ουσίας μπορεί να μεταβληθεί ουσιαστικά αν διαφοροποιηθεί η δόση, η καθαρότητά της, ο τρόπος χορήγησης κ.λπ.). Επίσης, σημαντικό είναι να διευκρινιστεί ότι η μετακίνηση από μια ουσία σε άλλη ή η χρήση πολλαπλών ουσιών δεν είναι αποτέλεσμα ανεξέλεγκτων βιολογικών διαδικασιών, αλλά θέμα κοινωνικής συμπεριφοράς και συνδιαλλαγών σ' αυτό που συνήθως είναι γνωστό σαν την «υποκουλτούρα» του χρήστη. Τα παραπάνω θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη σε μια προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού και στον κοινωνικό σχεδιασμό για την αντιμετώπιση των ουσιών εξάρτησης. Είναι απαράδεκτο να αντιμετωπίζονται με φόβο μόνο τα μη κοινωνικά αποδεκτά «ναρκωτικά» ενώ τα κοινωνικά αποδεκτά «ναρκωτικά» (π.χ. αλκοόλ, νικοτίνη κ.λπ.) να αντιμετωπίζονται ελάχιστα ή καθόλου. Είναι ευνόητο από τα παραπάνω ότι η ποικιλία των ουσιών εξάρτησης και η συγκεκριμένη δράση τους απαιτούν και ποικιλία παρεμβάσεων. Το πιο ουσιαστικό στοιχείο όμως που αφορά την έννοια «ναρκωτικά» ή «ουσίες εξάρτησης» είναι η αποκατάσταση της λανθασμένης αντίληψης ότι όλες οι ουσίες είναι ίδιες και πρέπει να αντιμετωπίζονται με δογματικότητα και φόβο. Η

υπεύθυνη πληροφόρηση του κοινού προωθεί την ψύχραιμη αντιμετώπιση του φαινομένου και συμβάλλει στην αλλαγή στάσεων απέναντι στον χρήστη και την οικογένειά του. Πρόσφατες εμπειρίες από ευρωπαϊκά κράτη δείχνουν ότι οι νέοι αντιδρούν θετικότερα στην πληροφόρηση παρά στον εκφοβισμό όσον αφορά τη συμπεριφορά τους στον πειραματισμό με ουσίες εξάρτησης. Ας μην ξεχνάμε, βέβαια, ότι, περισσότεροι θάνατοι προκαλούνται από τις «νόμιμες ουσίες εξάρτησης», όπως το αλκοόλ και η νικοτίνη παρά από τις παράνομες.

2. Χρήστης

Οι χρήστες ουσιών εξάρτησης δεν είναι εξωγήινοι!!! Είναι άτομα με ευαίσθητες, κακές, νευρώσεις, είναι επαγγελματίες, φορολογούμενοι και γενικά έχουν όλα τα χαρακτηριστικά που έχεις εσύ κι εγώ. Οι έρευνες που κατ' εξοχήν προσπάθησαν να αποκαλύψουν τις απόκρυφες πτυχές της προσωπικότητας του χρήστη παρουσιάζουν σοβαρά μεθοδολογικά προβλήματα, με αποτέλεσμα τα πορίσματά τους να αμφισβητούνται. (Από αυτή την προσπάθεια κερδισμένος είναι ο επιστήμονας που έχει ακόμα μια δημοσίευση στο βιογραφικό του!!!)

Ο χρήστης έχει ανάγκη από βοήθεια και όχι τη φυλακή. Η στάση του τιμωρού που εξακολουθεί να υιοθετεί το κράτος, περιθωριοποιεί τους χρήστες και τους αφαιρεί το δικαίωμα της ευρύτερης κοινωνικής συμμετοχής. Τα ίδια αποτελέσματα θα έχουν τόσο η «Ιατρικοποίηση» όσο και η «Ψυχολογοποίηση» του φαινομένου. Απλώς, θα αλλάξει η «ταμπέλα»: από πα-

ράνομος και φυλακισμένος ο χρήστης θα γίνει οργανικά και ψυχολογικά άρρωστος. Είναι γνωστές οι κοινωνικές στάσεις ιδιαίτερα απέναντι στους ψυχολογικά άρρωστους. Τέλος, ο χρήστης είναι αντικείμενο της ίδιας λανθασμένης αντίληψης, όπως και τα ναρκωτικά. Όλοι θεωρούνται ίδιοι, και οι ιδιαιτερότητές τους ισοπεδώνονται. Θα πρέπει να καταλάβουμε τη διαφορά μεταξύ της κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως π.χ. των τρόπων συνδιαλλαγής για την αγορά ουσιών, και των χαρακτηριστικών που συνθέτουν το άτομο. Τα παραπάνω έχουν ιδιαίτερη σημασία τόσο για την κλινική έρευνα όσο και για τη θεραπευτική παρέμβαση.

3. Θεραπευτική παρέμβαση

Οι θεραπευτικές παρεμβάσεις τόσο στα προβλήματα που δημιουργούν οι ουσίες εξάρτησης όσο και στην εξάρτηση την ίδια πρέπει να έχουν ευρύτητα, ποικιλία, ελαστικότητα και ανοχή.

Μελέτες από τη διεθνή βιβλιογραφία δείχνουν ότι καμιά θεραπευτική παρέμβαση δεν είναι πιο αποτελεσματική από κάποια άλλη. Αποτελεσματικότητα έχει συνήθως μια σύνθεση παραγόντων εκ των οποίων ο θεραπευτής, η τεχνική του και τα κίνητρα του πελάτη του είναι από τους πιο ουσιαστικούς. Αυτό το επισημαίνω ιδιαίτερα τόσο για τους «εκκολαπτόμενους Freud» όσο και για τους «αρτηριοσκληρωτικούς ιατροπατέρες» και τους δογματικούς κοινοτάρχες που μονοπωλούν τη σωτηρία των χρηστών. Η θεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ποικιλία τεχνικών και θεραπευτών (περίπου σαν οικουμενική κυβέρνηση, όχι όμως ακριβώς το ίδιο!!!) αλλά κυρίως θα πρέπει να είναι ευαίσθητη στα παρακάτω:

- α) Στην ανομοιογένεια των χρηστών
- β) Στην αξιολόγηση της κατάστασης του χρήστη
- γ) Στην ουσία(ες) που χρησιμοποιείται
- δ) Στην αξιολόγηση εφικτών θεραπευτικών στόχων και την παροχή εναλλακτικών λύσεων
- ε) Στο τι ζητά ο χρήστης. Η ενεργός συμμετοχή του χρήστη στη θεραπευτική παρέμβαση είναι το πιο σημαντικό συστατικό επιτυχίας (παθητική παρουσία στη θεραπευτική παρέμβαση δημιουργεί οπαδούς και όχι συνειδητούς θεραπευόμενους. Κάτι ανάλογο με οπαδούς θρησκειών, σικέ ποδοσφαιρικών αγώνων, και πολιτικών κομμάτων!!!)